

حقوق اساسی اقتصادی اجتماعی و مبانی آن

تألیف:

اشکان نعیمی

استاد ارشد دانشگاه علامه طباطبائی

بنا همکاری:

حمیدرضا قاسمی

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: نعیمی، اشکان
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق اساسی اقتصادی اجتماعی و مبانی آن/ تألیف اشکان نعیمی؛ با همکاری حمیدرضا قاسمی
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۶
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۴۵-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: مردم (حقوق اساسی) -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: People (Constitutional law) -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: حقوق اساسی (فقه)
موضوع	: Islamic law (Constitutional law)
ژانر افزوده	: قاسمی، حمیدرضا
رده - ی کنگره	: ۱۳۹۶ خ ۷ ن/۱: ۲۳۰/۱ BP
رده - بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۴
شماره کتابخانه ملی	: ۴۸۴۶۹۳۴

هرگونه تکثیر کامل یا بخشی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
مورد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

حقوق اساسی اقتصادی اجتماعی و مبانی آن

تألیف: اشکان نعیمی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶ | تعداد: ۵۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای راندار، پلاک ۵۷ طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۹۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۴۵-۰

ISBN: 978-600-193-845-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۱	فصل اول: کلیات
۱۱	گفتار اول: مفاهیم
۱۱	نوشتار اول: تعریف و موضوع حقوق اساسی
۱۷	نوشتار دوم: اقسام حقوق اساسی
۲۷	گفتار دوم: مبانی
۲۷	نوشتار اول: منابع فقه و روش بحث در آن
۳۶	نوشتار دوم: منابع حقوق اساسی و روش بحث در آن
۴۵	نوشتار سوم: فائده حکمت اسلامی
۵۹	فصل دوم: حقوق اساسی اقتصادی در فقه اسلامی
۵۹	گفتار اول: حق مسکن
۶۰	نوشتار اول: حق مسکن در قرآن
۶۳	نوشتار دوم: حق مسکن در روایات معصومین (ع)
۶۷	نوشتار سوم: حق مسکن در کلمات فقهاء
۷۴	گفتار دوم: حق بهداشت و درمان
۷۵	نوشتار اول: حق بهداشت و درمان در قرآن
۷۷	نوشتار دوم: حق بهداشت و درمان در روایات معصومین (ع)
۸۴	نوشتار سوم: حق بهداشت و درمان در کلمات فقهاء
۸۶	نتیجه گیری
۸۷	گفتار سوم: حق تحصیل علم
۸۷	نوشتار اول: حق تحصیل علم در قرآن
۹۱	نوشتار دوم: حق تحصیل علم در روایات معصومین (ع)
۹۷	نوشتار سوم: حق تحصیل علم در کلمات فقهاء
۹۸	گفتار چهارم: حق کار و اشتغال
۹۹	نوشتار اول: حق کار و اشتغال در قرآن
۱۰۴	نوشتار دوم: حق کار و اشتغال در روایات معصومین (ع)
۱۱۳	نوشتار سوم: حق کار و اشتغال در کلمات فقهاء
۱۱۵	گفتار پنجم: حق تغذیه
۱۱۶	نوشتار اول: حق تغذیه در قرآن

۱۲۱		نوشتار دوم: حق تغذیه در احادیث معصومین(ع)
۱۲۷		نوشتار سوم: حق تغذیه در کلمات فقهاء
۱۳۰		گفتار ششم: حق پاکدامنی
۱۳۰		نوشتار اول: حق پاکدامنی در قرآن
۱۳۲		نوشتار دوم: حق پاکدامنی در روایات معصومین(ع)
۱۳۵		نوشتار سوم: حق پاکدامنی در عبارات فقهاء
۱۳۶		گفتار هفتم: حق تشکیل خانواده
۱۳۷		گفتار هشتم: حق استراحت و تفریح
۱۳۷		نوشتار اول: حق استراحت و تفریح در قرآن
۱۳۸		نوشتار دوم: حق استراحت و تفریح در روایات معصومین(ع)
۱۴۲		نوشتار سوم: حق استراحت و تفریح در کلمات فقهاء
۱۴۴		گفتار نهم: حق پوشش
۱۴۴		نوشتار اول: حق پوشش در قرآن
۱۴۶		نوشتار دوم: حق پوشش در روایات معصومین(ع)
۱۵۲		نوشتار سوم: حق پوشش در عبارات فقهاء
۱۵۵		گفتار دهم: حق تأمین اجتماعی
۱۵۷		فصل سوم: حقوق اساسی اقتصادی در ایران و اسناد بین المللی
۱۵۷		گفتار اول: حقوق اساسی اقتصادی در قانون اساسی
۱۵۷		نوشتار اول: حق مسکن
۱۵۹		نوشتار دوم: حق بهداشت و درمان
۱۶۰		نوشتار سوم: حق تحصیل علم
۱۶۳		نوشتار چهارم: حق کار و اشتغال
۱۶۵		نوشتار پنجم: حق تغذیه
۱۶۶		نوشتار ششم: حق تشکیل خانواده
۱۶۷		نوشتار هفتم: حق استراحت و تفریح
۱۶۸		نوشتار هشتم: حق پوشش
۱۶۸		نوشتار نهم: حق تأمین اجتماعی
۱۶۹		گفتار دوم: حقوق اساسی اقتصادی در سند چشم انداز و برنامه های توسعه
۱۶۹		نوشتار اول: حقوق اساسی اقتصادی در سند چشم انداز ۱۴۰۴
		نوشتار دوم: حقوق اساسی اقتصادی در سیاست های کلی برنامه پنجم و ششم
۱۷۳		توسعه
۱۷۸		نوشتار سوم: حقوق اساسی اقتصادی در قوانین برنامه پنجم و ششم توسعه

۲۱۴	 گفتار سوم: حقوق اساسی اقتصادی در اسناد حقوقی بین المللی
۲۱۴	 نوشتار اول: حق مسکن
۲۱۵	 نوشتار دوم: حق بهداشت و درمان
۲۱۶	 نوشتار سوم: حق تحصیل علم
۲۱۷	 نوشتار چهارم: حق کار و اشتغال
۲۱۸	 نوشتار پنجم: حق تغذیه
۲۱۹	 نوشتار ششم: حق تشکیل خانواده
۲۲۰	 نوشتار هفتم: حق استراحت و تفریح
۲۲۰	 نوشتار هشتم: حق پوشش
۲۲۱	 نوشتار نهم: حق تأمین اجتماعی
۲۲۳	 نتیجه گیری و پیشنهاد برای برنامه های بعدی توسعه
۲۳۱	 منابع

پیشگفتار

دین اسلام برنامه‌ای جامع و شامل برای زندگی انسان ارائه می‌کند و بر خلاف برخی ادیان، فقط به بُعد فردی زندگی او نمی‌پردازد بلکه زندگی جمعی انسان را هم دربر می‌گیرد. از جمله مسائلی که بسیار مورد توجه و تأکید اسلام قرار گرفته است، مسئله‌ی عدالت است؛ اسلام با توجه به بینش جامع خود، عدالت را در تمام مراتب هستی جاری و ساری می‌داند. از همین رو انسان را هم به عنوان جزئی از این عالم مکلف می‌کند که در زندگی خود، عدالت را رعایت نماید.

رعایت عدالت تا آن جا که به زندگی فردی انسان مرتبط است دارای اهمیت است ولی وقتی پا به عرصه‌ی اجتماعی می‌گذارد دارای اهمیتی دوچندان می‌شود زیرا رعایت عدالت در این حوزه به جهت تعارض منافع افراد با یکدیگر، مشکل‌تر خواهد بود.

بحث راجع به عدالت همواره ارتباطی با مسئله‌ی حق دارد زیرا از رایج‌ترین تعبیر درباره‌ی عدالت «دادن حق هر ذی‌حقی به او است»، از همین جهت بحث عدالت نمی‌تواند مجزای از مسئله‌ی حقوق باشد و تبیین حقوق اساسی گامی اولیه در مشخص شدن عدالت است.

نکته‌ی دیگر این است که نظام حقوقی رایج در کشور اسلامی و برگرفته از تعلیمات دینی است، قواعد حقوقی ما از مبانی اسلامی گرفته شده. اگر در جایی اشکالاتی داشته باشد جز با رجوع به منابع اسلامی قابل اصلاح نیست، به همین جهت بررسی مبانی اسلامی هم ما را مبانی حقوقی نظام جمهوری اسلامی ایران آشنا می‌کند و هم اصلاح و رفع خلأهای آن را میسر می‌کند.

پژوهش حاضر در رویکردی عدالت‌گرا، به بررسی مبانی فقهی و حقوقی حقوق اساسی اقتصادی اجتماعی می‌پردازد.

سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ که جامعه‌ی ایرانی را در افق چشم‌انداز ترسیم می‌کند، رویکردی عدالت‌گرایانه دارد و از این جهت با موضوع یادشده پیوندی ناگسستنی دارد، در این

پژوهش تلاش می‌کنیم که با بررسی مبانی فقهی و حقوقی این موضوع، مبانی نظری برخی از ویژگی‌های جامعه‌ی ایرانی را در افق چشم‌انداز تبیین کنیم و پیشنهادهایی برای تدوین برنامه‌های توسعه ارائه نماییم تا بتوانیم به اندازه‌ای ناچیز در تحقق عدالت در این سرزمین مؤثر باشیم.

در پایان لازم می‌دانم از همکاری و همفکری جناب آقای حمیدرضا قاسمی که در ایده‌پردازی این موضوع و کمک به غنای مطالب آن سهمیم بودند و همچنین جناب آقای دکتر سید عباس حسینی نیک مدیر محترم انتشارات مجد، که با بذل توجه زمینه انتشار آن را فراهم نمودند، سپاسگزاری نمایم.

و ما توفیقی إلی بالله
علیه تَوَكَّلْتُ و إلیه أُنِيبُ